

Здравословно състояние на горите в България – изпълнение на предвидените лесозащитни мероприятия през 2021 г. и прогноза за 2022 г.

Д-р инж. Петя МАТЕВА – главен експерт в отдел „Стопанисване на горските територии“ в ИАГ

Националната комисия по лесозащита разгледа на 10 март 2022 г. отчетите на лесозащитните станции в София, Пловдив и Варна за проведените през 2021 г. мероприятия и прогнозите за очакваните нападения от болести, вредители и други повреди за 2022 година. През настоящата година са предвидени лесозащитни мероприятия на обща площ 221 521 декара. През пролетта предстои да бъде извършено въздушно пръскане срещу ръждива борова листна оса на площ 20 404 дка в Югозападна България, а през есента – срещу борова процесия на площ 6700 дка в Източни Родопи и южните склонове на Централна Стара планина. Наземно прилагане на продукти за растителна защита срещу биотични и абиотични фактори е предвидено на обща площ 3670 дка, а за механична борба – на 640 декара.

През изминалата 2021 г. трите лесозащитни станции в България – специализирани териториални звена за защита на горите към Изпълнителната агенция по горите, извършиха теренни проверки на площ 78 202 ха, като от тях 52 587 ха са сигнализирани с увреждания. Най-масащабни фитосанитарни проблеми през изминалата година причиниха гъботворката в дъбовите гори на Източна България и фитопатогенните гъби в иглолистните гори на страната ни.

Проведените лесопатологични обследвания и мониторинг на здравословното състояние на горите през 2021 г. от лесовъдите в страната и извършените контролни проверки от страна на РДГ и ЛЗС са отразени в електронната Информационна система на ИАГ чрез подаване на 12 773 сигнални листа и попълване на информация за здравословни проблеми в горски територии от 15 954 проведени лесопатологични обследвания. През годината експерти на ЛЗС са обследвали 394 стационарни обекта за мониторинг на стопански значими насекоми и болести в горите. Отчетени и анализирани са резултатите от заложените 353 лепливи пояса за мониторинг на педомерки, 471 фото-еклектора за листолавачки, 488 феромонови уловки за борова процесия, гъботворка и корояди. В лабораториите на трите станции са анализирани над 4000 проби от насекоми в различни етапи от развитието им и от увредени растителни части.

Съгласно годишния отчетен доклад на Изпълнителната агенция по горите към 31.12.2020 г. залесената площ в България е 3 919 888 хектара. Подадената информация за наличие на увреждания от биотични и абиотични фактори през 2020 г. обхваща 42 444 ха (1.1 % от залесената площ). В прогноза за 2021 г. бяха включени 37 % от увредените през предходната година горски територии. Изпълнението на предвидените лесозащитни мероприятия е в рамките на 91 % (таблица 1).

Изпълнението на **въздушното пръскане** през 2021 г. е в размер на 68 %. Пръскането срещу **боровата процесия** (*Thaumetopoea pityocampa* D. & Schiff.) е извършено под ръководството и контрола на Лесозащитна станция – Пловдив, на 1 – 2 септември 2021 г. за територията на Държавните горски стопанства в Кирково, Крумовград и Момчилград и на 27 и 30 септември 2021 г. за територията на Държавните горски

Таблица 1

Изпълнение на предвидените през 2021 г. лесозащитни мероприятия и предстоящи през 2022 г.

Година	2021		Изпълнение (%)	2022 Прогноза (дка)	Изменение спрямо 2021 г.
	Прогноза (дка)	Отчет (дка)			
Въздушно пръскане	13 092	8900	68 %	27 104	Увеличаване 2 пъти
в т.ч. за борова процесия	8800	8900*		6700	Намаляване с 23 %
в т.ч. за ръждива борова листна оса (РБЛО)	4292	–		20 404	Увеличаване 4.7 пъти
Биологична борба	64 488	64 488	100 %	0	
Наземна химична борба	2901	5349	184 %	3670	Увеличаване с 26 %
в горски разсадници	1005	1523		554	
в култури	1896	3826		3116	
Механична борба	743.50	673	90 %	640	Увеличаване с 8 %
Санитарни сечи	76 963	139 626	168 %	190 107	Увеличаване 2.5 пъти
ОБЩО за страната (дка)	158 188	144 548	91 %	221 521	

* Допълнително включени 100 дка силно засегнати площи на територията на ДГС – Стара Загора

стопанства в Казанлък и Стара Загора и ДЛС „Мазалат“ – Горно Сахране. Третиранието е на обща площ 8900 дка с продукти за растителна защита на базата на *Bacillus thuringiensis var. Kurstaki* (Рапакс и Форей 48Б). В края на септември и през октомври е отчетен ефект от проведеното мероприятие в диапазона 85 – 90 % смъртност на гъсениците при третирание с Форей 48Б и 77 – 95 % при третирание с Рапакс. За 2022 г. ЛЗС – Пловдив, предвижда третирание на 6700 дка държавни горски територии в Държавните горски стопанства в Ардино, Карлово, Кирково, Клисурса, Хисар и "Акад. Николай Хайтов" - с. Хвойна, и Държавното ловно стопанство "Кормисош" - Лъки, както и в общински горски територии в община Хисаря. Към момента уврежданията от борова процесия са намалели почти два пъти спрямо 2016 г. (от 199 759 на 105 187 дка), а предвидените мероприятия намаляват почти три пъти (от 23 568 на 8450 дка). Това се дължи както на системното провеждане на въздушно пръскане, така и на намаляването на площите с иглолистни гори в последните години поради нападението им от стъблени вредители.

Предвиденото въздушно пръскане от ЛЗС – София, през 2021 г. срещу **ръждива борова листна оса** (*Neodiprion sertifer Geoff.*) беше отменено поради установена ниска абсолютна

заселеност на вредителя. През 2021 г. не е установено разпространение на осата в нови горски територии. За 2022 г. ЛЗС – София, предвижда третиране на площ 20 404 дка в иглолистните гори на държавни и общински горски територии в обхвата на РДГ – Благоевград, (Кресна, гр. Сандански, Симитли и Струмяни) и РДГ – Кюстендил, (Рилски манастир, Радомир и „Общински гори – Перник“ ЕООД). През пролетта предстои лесозащитните станции да извършат теренни контролни лесопатологични проверки при излюпване на новото поколение гъсеници. След потвърждаване на необходимостта от въздушно пръскане стопаните на гората следва да предприемат мерки по Закона за защита на растенията при спазване на разпоредбите на Наредбата за опазване на пчелите и пчелните семейства от отравяне и начините за провеждане на растителнозащитни, дезинфекционни и дезинсекционни дейности.

Предвидената за 2021 г. **биологична борба** срещу **гъботворка** (*Lymantria dispar* L.) е извършена изцяло. Интродуцирана е ентомопатогенната гъба *Entomophaga maimaiga* в дъбовите гори на територията на ДГС – Видин, ДЛС „Балчик“ – Балчик, и ДЛС „Несебър“ – Несебър. Мероприятието е проведено от Института за гората – БАН, през март. Средната смъртност на гъсениците в ДГС – Видин, е 34 %, като не беше констатирано обезлистване през 2021 година. Ефектът на проведената биологична борба в държавните и общинските гори около Несебър е 48 – 56 % смъртност, а в ДЛС „Балчик“ – Балчик – 26 %. Видът е в градация от 2019 г., а лабораторният анализ на гъсеници на гъботворка от средно и силно обезлистените дъбови гори, извършен през 2021 г., показва наличие на редица естествени регулатори на вредителя (вируси, бактерии, паразитоиди и хищници), поради което за 2022 г. не са предвидени площи с лесозащитно мероприятие. Анализът на събраните яйцекупчинки от Държавните ловни стопанства „Балчик“ и „Несебър“ показва, че на места очакваното обезлистване може да достигне до 100 %.

Изпълнението на **наземната химична борба** е на обща площ 5349 дка в горски разсадници и тополови култури, което е с 84 % повече от планираното. Причина за превишението са възникналите здравословни проблеми от различни биотични и абиотични фактори предимно в горски култури (72 %) и по-малко в горски разсадници (28 %). За 2022 г. е предвидено наземно прилагане на продукти за растителна защита срещу насекоми и болести в тополови горски култури и в горски разсадници, както и срещу плевели в млади широколистни култури.

Изпълнението на предвидената **механична борба** е на 90 %. От отчетените 673 дка 38 % са срещу борова процесия в горски култури, 47 % са срещу повреди в тополови и иглолистни култури и 15 % – в горски разсадници. В прогноза за 2022 г. механична борба е предвидена основно срещу борова процесия (315 дка) и срещу тополова петниста златка (270 декара). Сравнително по-малко е срещу дивеч и гризачи в разсадници и млади култури.

В модул „Лесопатологично обследване“ на електронната система на ИАГ за 2021 г. е отчетено провеждане на **санитарни и принудителни сечи** на площ 129 626 дка, което е с 68 % повече от предвиденото. По-голямата част от отчетените мероприятия са в иглолистни гори (78 %), а 22 % са в широколистни гори. С най-голям дял са проведените санитарни и принудителни сечи в увредени гори от фитопатогенни гъби (48 %), следвани от увредените от абиотични фактори (45 %), от стъблени насекоми (5 %) и пожари (2 %). В прогноза за

Таблица 2

Съпоставка на засегнатите и прогнозните площи с мероприятия, включени в прогноза за 2021 и 2022 г.

Повреди	Засегната площ през 2020 г.	Засегната площ през 2021 г.	Изменение	Предвидени мероприятия през 2021 г.	Предвидени мероприятия през 2022 г.	Изменение
	(дка)	(дка)	(%)	(дка)	(дка)	(%)
Насекомни вредители по иглолистните видове	213 041	180 375	15▼	22 719	33 924	149▲
в т.ч. корояди	14 688	8850	40▼	9114	6503	29▼
Болести и съхнене по иглолистните видове	42 222	98 539	233▲	28 709	70 582	246▲
Насекомни вредители по широколистните видове	114 748	84 915	26▼	64 488	3063	95▼
Болести и съхнене по широколистните видове	5160	13 020.93	252▲	1902	6981	367▲
Абиотични фактори	41 134	147 240	358▲	32 821	106 327	324▲
Други причини	8137	1779	78▼	5943	644	89▼
ВСИЧКО	424 442	525 868	124▲	158 188	221 521	140▲

Легенда: ▲ – увеличава се ▼ – намалява

2022 г. е предвидено извеждане на санитарни и принудителни сечи в горски територии на площ 190 107 дка с различна степен на увреждане, което е 2.5 пъти повече от прогнозираните площи през 2021 година. Половината от тези площи са увредени от абиотични фактори, а 37 % са увредени от болести в иглолистни култури. Значително по-малък е дялът на предвидените сечи в увредени от стъблени насекоми иглолистни гори и болести в широколистните гори (по 3.4 %). Основните проблеми са в боровите култури, следвани от дъбови и ясени новосаждения. През 2022 г. в резултат на високите летни температури и целогодишните засушавания очакваме проблеми в иглолистните култури, особено на нетипичните за развитието им месторастения. Ще продължи мониторингът на полезащитните горски пояси в Добруджа, като при необходимост ще се извеждат санитарни и технически сечи.

Съпоставката на засегнатите и включените площи в прогноза с лесозащитни мероприятия (таблица 2) показва следното:

- Въпреки че уврежданията от насекоми в иглолистните гори бележат спад, е необходимо провеждане на въздушно пръскане през пролетта срещу ръждивата борова листна оса и през есента срещу боровата процесия поради очаквано силно обезлистване в боровите гори, изчислено на базата на лабораторните анализи.

- Продължава тенденцията от миналата година за намаляване на уврежданията от корояди. Уврежданията от снегове през януари 2021 г. са причина за 3.5 пъти по-големи площи, засегнати от абиотични фактори. Увредената дървесина е среда за развитие на стъблените насекоми и предпоставка за новото им размножаване като санитарни в гората.

- Съхненето в широколистните и иглолистните гори се увеличава значително по площ с различна степен на увреждане. В основата са засушаването и физиологичното отслабване на насажденията, което прави насажденията уязвими на фитопатогени и насекомни вредители. Влияние върху цялостното здравословно състояние, структурата и механичната устойчивост на горите оказва и ненавременното провеждане на лесовъдски отгледни мероприятия.

Подробната лесопатологична прогноза за страната с предвидените лесозащитни мероприятия за 2022 г. е публикувана на интернет страницата на Изпълнителната агенция по горите на адрес: <http://iag.bg/docs/lang/1/cat/6/index>.